

БЕЗБЕДНОСНА КУЛТУРА
НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

Опрез при сваком „клику”

Марко М., војник на добровољном сужењу војног рока у Војсци Србије, није могао ни да наслути да ће његову фотографију на којој насмејан салутира, у маскирној униформи на дан заклетве, угледати као наслову фотографију „Фејсбук” групе која пропагира екстремизам и позива на насиље, уз експлицитан говор мржње. Безазлена намера да са пријатељима на друштвеној мрежи подели тај, за њега, важан животни тренутак, злоупотребљена је, а много времена и енергије у данима који су уследили било је утрошено да се учињена штета исправи.

Сваки други становник Србије, сведоче најновија истраживања, има профил на друштвеним мрежама, што нас сврстава на сам врх у региону, али и на седмо место у Европи по коришћењу друштвених мрежа. Када је о српским корисницима друштвених мрежа реч, мушкарци су у већини с 54 одсто у односу на жене, које чине 46 одсто, што се уклапа у светски просек. На „Фејсбуку”, најпопуларнијој мрежи међу корисницима на овим просторима, највише су заступљени млади узраста од 18 до 24 године 31 одсто, нешто мање је оних од 25 до 34 године, а што

је старија категорија корисника, то је њихов број све мањи.

У виртуелном свету комуникације на друштвеним мрежама, одсуством непосредног контакта са људима, моћ писане речи, фотографије и видео-записа још је израженија, стварајући плодно тло за разне пропагандне активности. „Непознати пријатељи”, који се крију иза лажних профила, са којима је остварена веза преко неког заједничког интереса, вешти у манипулативном писању, веома лако могу да утичу на ставове појединаца. Међутим, то је само једна од замки које неопрезно коришћење друштвених мрежа крије, јер многи њихови кори-

сници на својим профилима остављају детаљне податке о себи, који умрежавањем постају доступни великом броју људи, без обзира на подешавања приватности профила, што за последицу може имати крађу идентитета, која погађа милионе корисника друштвених мрежа годишње.

Безазлена намера да се похвалимо заслуженим одмором и путовањем ван града може да буде драгоцен податак провалницима који су на тај начин „типовали” ваш стан, а само један радознали „клик” на линк с примамљивом понудом или садржајем дели вас од напада злоћудних вируса, ловаца на ваше податке.

Шта је узрок тих образаца „онлајн“ крађе и преваре? Реч је, најчешће, о комбинацији фактора, међу којима су најдоминантнији недостатак знања о заштити потрошача и сопственог идентитета на мрежи, немарност, али и неоправдано поверење у безбедност платформи друштвених мрежа.

Коментар на „Фејсбуку“ као изјава пред камерама

Имајући у виду специфичност војничког позива, припадници система одбране требало би још више да буду свесни злоупотреба на друштвеним мрежама, као и најважнијих подешавања приватности профила како не би угрозили личну безбедност, безбедност своје породице и јединице којој припадају.

Према речима портпарола Министарства одбране и Војске Србије капетана корвете Јована Кривокапића, за посленог у Управи за односе са јавношћу, наступ припадника система одбране на друштвеним мрежама се подржава и охрабрује, јер је то један од видова промоције Министарства одбране и Војске Србије. Али, такође, у сваком тренутку треба имати у виду и културу присуства на друштвеним мрежама.

– Код нас се друштвене мреже често перципирају као виртуелни простор где се слободно може изразити мишљење и то нико не доводи у питање, осим ако се не односи на посао којим се бавимо, и у том смислу, ми примећујемо потенцијалне опасности. Увек постоји опасност од одливања података о јединицама Војске Србије, о структури, распореду, ангажовању, локацији и осталим информацијама које могу бити објављене на друштвеним мрежама и које могу директно угрозити ангажовање наших састава. С друге стране, оно што је такође изазов јесте и отворено коментарисање и полемисање о стању у јединици, као и о конкретним одлукама које имају везе с командовањем у Војсци, и друштвене мреже уједно су и примамљив простор за изразе незадовољства и притиска, али и свега оног што војничка професија не дозвољава и не одобрава у свакодневном животу и раду – наглашава капетан корвете Кривокапић, додајући да проблеми који се јављају треба да се реше у јединицама и организацијским целинама и, наравно, у складу с војним прописима.

Међутим, често проблеми не могу да се реше и друштвене мреже јесу простор где људи траже разумевање и речи подршке, или једноставно желе да изразе свој бес и незадовољство.

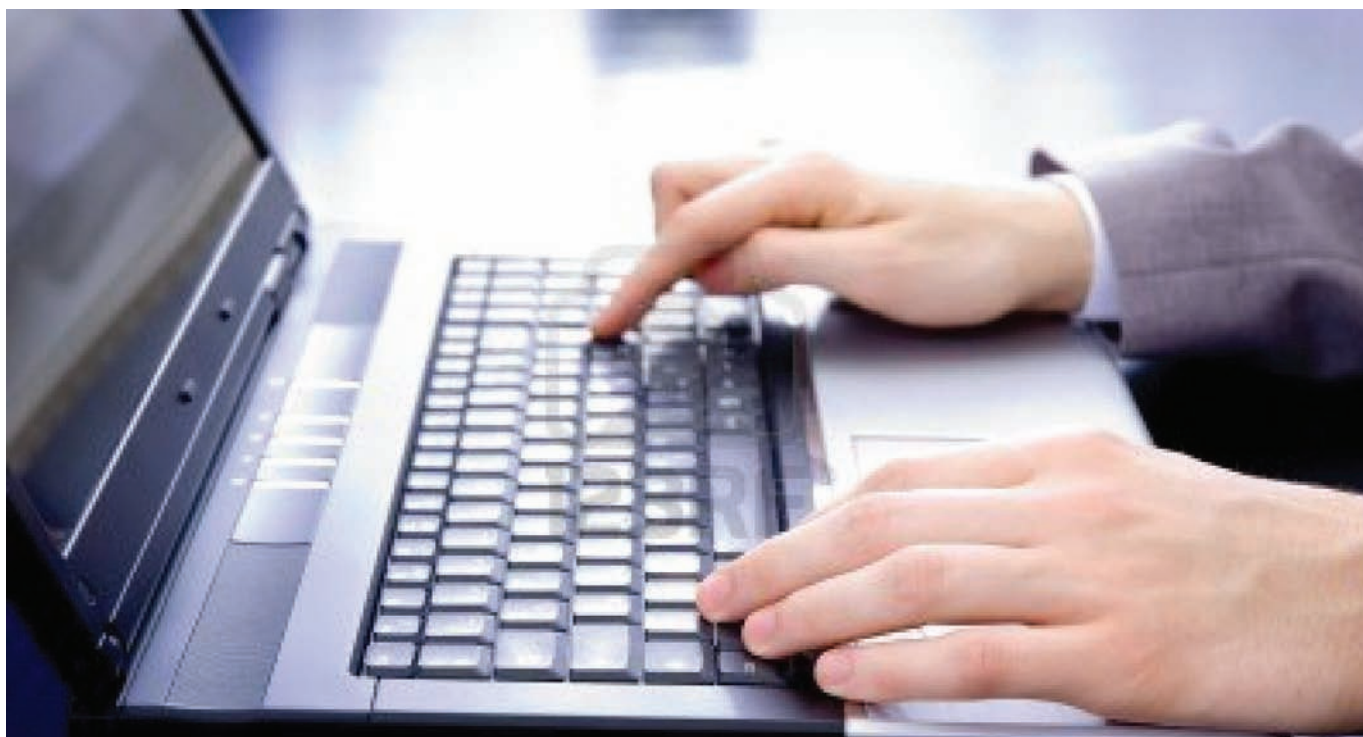
– То није добро, и ми покушавамо да едукујемо наше припаднике на свим нивоима, да им укажемо на добре примере употребе друштвених мрежа,

институционалне нарочито, али и на лоше примере. Едукацијом и ширењем свести о употреби друштвених мрежа може се доста постићи – објашњава Кривокапић и каже да се едукацијом официра за односе са јавношћу, које свака јединица има, медија-тренингама даље шири значај о безбедном наступу на друштвеним мрежама.

Према његовим речима, акценат на предавањима које се односе на употребу друштвених мрежа на медија-тренинзима јесте да не треба мешати приватни и друштвени живот, нарочито не на друштвеним мрежама.

– Став Управе за односе са јавношћу у погледу објављивања садржаја на друштвеним мрежама је такав да све што кажете или објавите, било на приватном „Фејсбук“ или „Твитер“ профилу, јесте исто као да сте дали изјаву некој телевизијској кући, штампаном медију или радију. Наступи у медијима у систему одбране регулисани су Упутством за обавештавање јавности. Међутим, када говоримо о друштвеним мрежама, циљ нам је да едукујемо наше припаднике, али и да ширимо свест о безбедној употреби друштвених мрежа у систему одбране – наглашава капетан корвете Кривокапић.

Говорећи о значају едукације, он, такође, указује да подаци сведоче да 96 одсто младих у Србији користи друштвене мреже, све више и помоћу мобилних телефона, што може да буде потенцијална опасност, нарочито

после извођења обуке, када остану укључене поједине опције које би могле да одају локацију.

Министарство одбране презентује своје садржаје на „Фејсбуку“, „Твитеру“ и „Јутјубу“, где је велики број пратилаца управо из домена интерне јавности, и, како истиче портпарол, ако се већ неко недвосмислено представља као припадник система одбране, не приличи да користи псовке, говор мржње или да коментарише поједине одлуке када је реч о политици одбране.

– Имали смо такве случајеве на страницама друштвених мрежа Министарства одбране, и у том случају најчешће реагујемо директним обраћањем с нашег званичног профила слањем порука особи која је тако наступила, покушавајући да на тај начин укажемо на пропуст – наглашава Кривокапић.

Ниво личне и виртуелне безбедности

Када је реч о томе зашто је важно водити рачуна о безбедности при коришћењу друштвених мрежа, из Војнобезбедносне агенције (ВБА) наглашавају да је примарна сврха друштвених мрежа интерактивно повезивање припадника интересних друштвених група. Њихов развој, наиме, уско је

повезан и произилази из људске потребе за социјалном идентификацијом и осећајем припадности, а такође, како наводе, у виртуелном, као и у стварном свету, морају да постоје правила понашања која ће одредити и права и обавезе сваког учесника виртуелне комуникације.

– Ниво личне виртуелне безбедности на друштвеним мрежама утиче и на безбедност ваших виртуелних пријатеља, познаника, виртуелних друштвених група којима припадате, истичу у ВБА, па и на глобалну безбедност такве мреже. Међутим, понашање у виртуелном свету и те како може да утиче и на безбедност сопствене породице, родбине, пријатеља, познаника, фирме у којој сте запослени у стварном свету. Многи корисници виртуелних друштвених мрежа заборављају управо ту чињеницу и својим поступцима угрожавају безбедност стварног света који их окружује – напомињу у ВБА.

Говорећи о безбедносним изазовима при наступу припадника система одбране на друштвеним мрежама, ВБА наводи да правила понашања и наступа на друштвеним мрежама тих припадника нису довољно јасно дефинисана, нити се тој проблематици даје довољно пажње. Стога, додаје се, у том нормативном вакууму, припадницима Министарства одбране и Војске Србије забрањено је довођење у везу личног профила или блога са службом, односно забрањена су понашања која

су у супротности с Кодексом части припадника Министарства и Војске.

– У контексту безбедности, ако искључимо понашања која представљају законски дефинисана кривична дела, можемо да кажемо да је припадницима Министарства одбране и Војске Србије препуштено да сами себи одреде границе недозвољеног и на тај начин утичу на ниво сопствене, али, у неким случајевима, и безбедности система одбране – објашњавају у ВБА.

Највећи проблеми, додаје се, могу да проистекну из интензивне комуникације са непознатим људима или неконтролисаног приступа садржајима путем друштвених мрежа. С друге стране, није редак случај да потпуно несвесно поделимо превише информација које на први поглед изгледају безопасно.

– Објављивање података о тренутној локацији, адреси рада и становања, посети културним дешавањима или путовањима даје довољно елементарна за профилисање ваших друштвених навика, али може да буде искоришћено и за проваљивање у станове, праћење, прогањање и слично. Објављивањем сопствених фотографија, фотографија ваших најближих, компромитујете свој идентитет, па осим крађе идентитета у електронском свету, оне могу да послуже за израду лажних идентификационих докумената, киднаповања – закључују саговорници из Војнобезбедносне агенције.

ПРИПАДНИЦИ СИСТЕМА ОДБРАНЕ НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

Систем одбране је по себи интересантан страним армијама, које све више употребљавају друштвене мреже за прикупљање обавештајних података. Информације о поверењу у војно и државно руководство, поверење у непосредни командни кадар, мотивисаност за обављање професионалних задатака, стандард живота и осећај задовољства својим положајем у друштву, задовољство сопственом позицијом у систему одбране само су неки од изузетно тражених обавештајних података, а управо друштвене мреже пружају корисницима тај лажни осећај слободе изражавања ставова, без оптерећења да ће бити санкционисани.

Што су чин и функција професионалног припадника већи, то је и интересовање за његов „друштвени живот на мрежи“ веће. Професионални припадник система одбране своје незадовољство не мора изразити директним писањем на свом „зиду“. Једна од могућности јесте и остављање негативних коментара на линку који указује на неког државника или на јединицу у којој професионални војник ради или негативно оцењивање одређене фотографије – све то ће бити довољна информација која указује на његов однос према јединици или открива његов однос према одређеној особи. То су само неке од могућих безбедносних изазова, којих треба да буду свесни припадници система одбране у току активности на друштвеним мрежама.

Осим наведеног, друштвене мреже представљају и савремено терористичко оруђе и средство бројних екстремистичких група. Искуства из земље говоре да су се екстремистичке групе договарале о нападима на активисте лезбо-геј покрета у Србији и учеснике параде поноса 2010. године управо преко „Фејсбука“, о чему су сведочиле изјаве министра унутрашњих послова. Центар за стратегијско руковођење америчког ратног колеџа објавио је бројне примере о злоупотреби нових медија и њиховом утицају на јединице ангазоване у мисијама.

Понашање корисника друштвених мрежа

Зашто људи користе друштвене мреже и шта је то што оне нуде, имајући у виду да током више од деценије постојања окупљају близу две милијарде корисника широм света? Како истиче Милован Декић, бихејвиорални научник и асистент на београдском Факултету политичких наука, разлози за коришћење прилично су очигледни, а пријављују их и сами корисници.

– Шест основних мотивација људи за коришћење „Фејсбука“ јесу друштвено повезивање, дељење идентитета, садржај који се тамо дели, истраживање других, „сурфовање“ и постављање статуса. Млађи корисници користе мреже попут „Фејсбука“ за ефикаснију и убедљивију комуникацију, из радозналости шта други раде, сопствене популарности, те за остваривање и ојачавање личних веза. Број блиских пријатеља који користе неку од друштвених мрежа, такође, може добро да предвиди да ли ће неко отворити сопствени профил на друштвеној мрежи – објашњава Декић.

Остављање коментара један је од најчешћих наступа корисника друштвених мрежа, за шта, такође, постоје различите мотивације.

– Коментарисање је само још један од начина да људи испоље своје креативност, мишљење или евентуално незадовољство због одређеног догађаја, садржаја или става. Вишак

времена, енергије и заинтересованости за одређену тему свакако доприноси да људи буду више мотивисани за коментарисање. Међутим, оно што је занимљиво из истраживања, то је да су негативни коментари раширенији. Зашто је то тако? Из психологије је познато да се они који углавном дају негативне и заједљиве коментаре доживљавају као паметнији, а сами негативни коментари имају већу шансу да се брже и даље прошире. Разлог? Зато што људи имају такозвану пристрасност према негативном (negativity bias) – наглашава асистент Декић.

Према његовим речима, корисници друштвених мрежа имају свест о свом понашању на друштвеним мрежама, али како сам простор стално еволуира тако напредује и знање о значају и ефектима тог понашања.

– Најзначајнији ефекат свакако има олакшано комуницирање и повезивање истомишљеника, што знатно неутралише једну од основних база конзервативних система, а то је фалсификовање личних преференција услед непознавања преференција других. Што се доживљавања сопственог понашања у контексту друштвених мрежа тиче, и ту понашање коеволуира са сазнањима до којих се долази на основу искуства стеченог понашањем на мрежама. Неке студије повезују нарцизам (и његове елементе као што су егзибиционизам и склоност ка искоришћавању) и број пријатеља на „Фејсбуку“. Што се више, путем друштвених мрежа, подстиче склоност нарцистичком понашању, то ће оно

бити и раширеније. Према неким мишљењима, у Британији и Америци, међу младима је нарцизам све раширенији, а један од узрока свакако јесте управо подстицај у виду друштвених мрежа, које (спонтано) охрабрују такво понашање – указује Декић.

Питање које се намеће јесте да, упркос одомаћеном мишљењу да друштвене мреже угрожавају безбедност појединца, највећи број одлука о томе шта ће поделити са светом на друштвеним мрежама и даље у рукама корисника, па зашто онда корисници доносе одлуке које могу бити контрапродуктивне по њих? Декић сматра да је због тога што су људи често склони самопоражавајућем понашању.

– То не изненађује. Један од (од многих) разлога зашто је вероватно склоност ка самодеструктивном понашању раширена јесте и склоност људи ка веровању само у стопостотне извесности. У психологији је то познато под називом „certainty effect“. Наиме, уколико људи нису убеђени са стопостотном сигурношћу да ће се нешто десити, и уколико им не мањка одговарајућа мотивација, они ће једноставно потцењивати могућност да се нешто заиста и деси. Такође, људи трагају за доказима могућности да ће се нешто десити и на основу најсвежијег и најтрауматичнијег искуства забележеног у њиховој меморији. Уколико ови услови изостану, контрапродуктивно понашање је само логичан исход – закључује Милован Декић. ■

Биљана МИЉИЋ